

שמעתא עמיקתא

גליון תט"ז | פרשת וארא | תש"פ | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תוככ"א

הלכות מצויות לשבת דיני קטנים וחולים

סכנת נפש

במקום סכנת נפש של אדם מצויה לחלל את השבת אפילו במלאכות דאוי'. (יומא (פד : וש"ע (סי' שכח סעי' ב.)) ולא רק סכנה ודאית דוחה את השבת אלא אף ספק סכנה דוחה את השבת. [ש"ע (שם סעי' ה, וסי' שכת סעי' ג), ואפי' בכמה מצוות הדיון כן, וכן דעת הרא"ש (עיי' סי' יג), בערוה"ש (סי' של אות ה) ובש"ש"כ (פ"ב הגה' ה) ובגליון ק"י. ובהלכות פקוח נפש ולידה בשבת – גליונות שע"ח טו.]) והארכנו בדיני אלו בגליונות רע"ח - רע"ט. ועתה נבאר בס"ד דיני חולים שאין להם סכנה והמסתעף.

סכנת אבר

עשיית מלאכה במקום סכנת אבר

במקום סכנת אבר מותר לעשות מלאכה דרבנן על ידי ישראל אפילו כדרכה, אבל מלאכה דאוי' אסורה. [רמב"ם (עיי' כח : ד"ה עין, ותוה"א שער המיחוש) ועוד ראשונים דעד כאן לא התירו בעי"ז (כח : כ) מלאכה דאוי' אלא לעני שמרדה משום דשוריני דינעא בליבא תלו. וכן דעת הרא"ש (עיי' פ"ב סי' י) אלא מספיקל דשמא רק הותרה אמירה לכרי דהוי שבות דלית ביה מעשה]. **ווי"א שמותר אף לעשות מלאכה דאוי' [מאורי (עיי' כח : ד"ה עין) ואגדה (סוכה קמח ע"ג), וכ"כ ר"ת (אוי"ז הל' יהו"כ סי' רב), אלא שבב"ח (אות ה) כתי דע"כ בדריו לא אתו כפשוטן. וכן נקט בשבט הלוי (ח"י סי' כה אות ה). אולם אחר שמצאנו בכמה ראשונים שנקטו דאף בסכנת אבר מחללין שבת, נראה דדברי התוס' אתו כפשוטן. וכ"כ בשו"ת מלמד להועיל (וי"ד סי' לב) ובפנות פנח (שבת פ"ב הי"ג)]. והעיקר כדעה הראשונה. [ש"ע (סי' שכח סעי' ז). ומ"מ הדעות הני"ל הם צירוף להקל לגוד צדדים, וש"מ כ"כ בצ"א"י (ח"ח סי' טו פ"י בסוף התשובה, וחי"ד סי' פט אות ב)]. **וכל זה בסתמא אבל אם יש חשש סכנת נפשות ודאי מחללין, ויש לדעת שעל פי הרופאים לרוב סכנת אבר כרוכה בסכנת נפשות.** [צ"א (ח"ח סי' טו ספ"ו). ועיי' עוד בשמעתא עמיקתא גליון רכ"א].**

ספק סכנת אבר

ספק סכנת אבר דינו כודאי סכנת אבר. [נמח"ש (תני סי' ס אות טו) דלא מסתבר לומר דחז"ל החמירו בדבריהם יותר משל תורה (דבספק פקוי"ז הותר מלאכה דאוי'). וכן בדברי יציב (ליקוטים והשמטות סי' לה) כתב שמותר, משום שאין המדובר אלא בחילול שבת דרבנן, וספיקא דרבנן לקולא, ומי"מ אם מצד הרוב אין כאן סכנת אבר לא שרינן].

גדר סכנת אבר

כל סכנה של חלק מסוים בגוף האדם נקרא סכנת אבר, אפילו אם ישנה סכנה שהאבר לא יהא ראוי למלאכתו כדרך העולם. [קצות השולחן (סי' קלח סס"ק יח), הגר"מ"ק זצ"ל (חוט שני ח"ד עמ' קצט ד"ה עוד) וש"ש"כ (פ"ג אות א). ועיי' להלן לענין שיניים מש"כ בשם הנצי"ב]. **אולם אם תשאר צלקת בגופו עי"י שנחבל וכיוצא"ב, ואפילו אם יהיה מכוער מאוד כגון בפניו או שישאר לו סימני כויה בגופו, באופן שאין בהם חסרון בתיפקוד אחד מאבריו י"ל שלא נקרא סכנת אבר.** [כן משמע מהראשונים הנ"ל שנקטו שבכל סכנת אבר איכא משום פקוי"ז ואם גם ככה"ג חשיב סכנת אבר לא שייך לומר כן, אלא שלפי הא דקדו"ל כחחולקים. ל"כא ראייה, אלא לפי שיטתם י"ל דכל נוק בלתי הפיך בכלל סכנת אבר. שו"מ שהגר"מ"ק זצ"ל (שם) נקט לאסור. וצ"ע].

צפורן

יש להסתפק האם צפורן שתפול, ומחמת כן לא יוכל לגרד באותה האצבע, מיקרי סכנת אבר. [הגר"מ"ק זצ"ל (שם ד"ה יש). ועיי' בהגה דלעיל]. ועיי' להלן לענין שיניים וכדו' אם הם בכלל סכנת אבר.

התכים

תפירת התך בשבת למנוע זיהום

בנ"א שנפצע אף נחתך חתך עמוק, פעמים שיש בזה משום סכנה מחמת חשש זיהום וכדו'. ועל כן מותר לתפור בשבת כדי למנוע סכנת נפש, ואף על ידי ישראל מותר, אלא אם כן אפשר לעשות על ידי עכו"ם ללא חשש סכנה. [עיי' במ"ב (סי' שכח ס"ק טט)]. ומכל מקום לפי הרופאים בדרך כלל ניתן לחכות במקרים כאלו עד כשלש שעות, אלא דלפני כן חייבים לחטות מקום החתך ולכסותו עם גזה סטרילית. אך מכל מקום אין לחכות כמה שעות עד מוצאי שבת לפני שהחך לחזר מיוון, שמא עקב העומס לא יתפנה הרופא מיד ויצטרכו לחכות עוד זמן. [נש"ש"כ (פ"ה אותיות ב, ד ויב). ושמענו מרופאים שבכל אופן יש להזדרז לבית חולים לצורך חיטוי הפצע משום חשש זיהום, אפילו אם הפצע נראה נקי, ואין לסמוך על החיטוי הנעשה בבית. ועוד אמרו שאפשר לחכות לתפירת הפצע עד כשש שעות].

כדי שלא תשאר צלקת

אם אין חשש זיהום כגון שעשו חיטוי יעיל וכדו', אסור לנסוע לבית החולים על ידי ישראל על מנת לתפור החתך בשביל שלא תשאר צלקת. ועיי' לעיל שאין זה בכלל סכנת אבר. [פשוט].

מפני כבוד הבריות

באופן שאין חשש זיהום (כגון שבבית חולים עשו חיטוי יעיל וכדומה), אלא שאם לא יתפרו החתך תשאר צלקת שיש בה משום כבוד הבריות, מותר לתפור החתך על ידי עכו"ם, ואם אי אפשר אלא על ידי ישראל, אין להקל. [הגרש"ז"א זצ"ל (נשמי"א סי' שמ ס"ק א מס' ג), ועיי' להלן במקום כה"ב יש מקום להקל עי"י אמירה לנכרי]. **ויש חולקים.** [כן יוצא לדעת הגר"י אברמסקי זצ"ל (עיי"א ח"כ סי' יח) שאין איסור תורה של תפירה באדם. ולענין איסור קושר, יש לצרף דעת המהר"י"ל דיסקין (קו"א אות לה) דקשר שאינו עשוי להתירו לעולם אם אי"צ לו לקשר אח"כ לא חשיב של קיימא. והרי איסור דרבנן הותר במקום כה"ב כדאינתא בברכות י"ט.) וכן פסק המ"ב (סי' יג ס"ק טו), ומבואר בב"ח (רס"ע ד"ה בתוך דאפי' עבור השני האיסור נדחה כדי שלא יתבייש. ועיי' עוד בגליון רכ"א].

יש צורך בנשיעה

לענין נשיעה עי"י עכו"ם לצורך תפרים במקום כבוד הבריות, עיי' בהגה. [נלכא"ו יש להתיר בזה כי אמירה לנכרי הוי איסור דרבנן ובמקום כה"ב שריא, וכן מבואר בשואל וישיב (מדו' רב' ח"ב סי' פג) דאמירה לנכרי לעשות מלאכה דאוי' במקום כה"ב מותרת, וכן פסק הכה"ח (סי' תריג אות נח). אלא שבמ"ב (סי' שב ס"ק לו וש"ע (ע"א מוד) משמע שדוקא מלאכה דרבנן מותרת עי"י נכרי במקום כה"ב, שהרי כתב להתיר לשפסץ שבטי יבש שעל בגדו עי"י עכו"ם מפני כה"ב, כי הוא "שבות שדבות". אולם אפשר דז"א דוקא קאי דהרי המ"ב (סי' שביט שע"ה"צ אות יב) גופא נטה להתיר מלאכה דאוי' בשינוי אפילו עי"י ישראל מפני כה"ב, אע"פ שממירה מאמירה לנכרי כמבואר בחזו"א (סי' טו סס"ק ד), ואי"כ קי"ו דשרי אמירה לנכרי במקום כה"ב. וכן צידדו להתיר מבולכיס אמניך [הגר"י זילברשטיין פ"ו הגה סב ופ"י הגה ה] ובארחות שבת (פ"ב"ג הגה קעה), ועי"יש שהביאו ש"כ"ב במקור חיים (לח"ו סי' רעו). ועיי' בשש"כ (פ"ה"ח הגה כה) בשם הגרש"ז"א זצ"ל].

שמעתא עמיקתא

גליון תט"ז | פרשת וארא | תש"פ | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תוככ"א

הלכות מצויות לשבת דיני קטנים וחולים

להוסיף על מספר התפירות שלא תשאר צלקת

מי שנחתך באופן שצריך לתפור את הפצע משום חשש זיהום, אלא שדי לו במספר תפירות, ורוצים להוסיף על מנת שלא תשאר צלקת, יש מצדדים להתיר להוסיף. [הגרש"ז"א זצ"ל (נמח"ש תני סי' לה) עיי' המגיד משנה]. **ויש מחמירים.** [הגר"מ"ק זצ"ל (שבת ח"ד עמ' קפ)]. ועכ"פ עי"י עכו"ם יש מקום להקל אף ללא הטעם של כבוד הבריות (ואם הרופא שאינו שתוי"מ עושה ע"יד עצמו, עיי' להלן). [וכן צדדו להתיר בארחות שבת (פ"כ סוף הגה רנט) דעת המקילין לעיל דס"ל דאין תופר באדם ושאר צדדים הנ"ל. ועיי' בשש"כ (פ"ה"ח הגה כה) בשם הגרש"ז"א זצ"ל].

הדבקתו על מנת שלא תשאר צלקת

אף למחמירים אם יש איספלגנית חתוכה כבר (פרפ"ר) או נוזל תרסיס (ספר"י) המיוחד לכך, אך דבק רפואי המיוחד כדי לאחות פצעים שכאלו, מותר להשתמש בהם (אם די בזה) אע"פ שאין סכנה דבבר [הגרש"ז"א זצ"ל (שש"כ פ"ה"ח אות כה הגה סו) ואור לציון (ח"ב פ"יו אות טו ובהגה). ועיי' בשבט הלוי (ח"ט סי' עד) שהסתפק בזה. ודעת הגר"ש"א זצ"ל (נשמת אברהם או"ח מד' קי עמי תקפד) להחמיר. ועיי' בארחות שבת (פ"ה"א אות ג), ואפי' הוא חתך קטן. [נעל תשש"כ (נשמי"א מד' קי' שמ עמי תקפד-ה). ומש"כ שהאיספלגנית חתוכה כבר כי בלא"ה איכא משום איסור מחתך, עיי' במ"ב (סי' שמ ס"ק מא) ובשש"כ (פ"ה"ח אות ד, כד וז). ואם אינו מקפיד כלל על המידה לא שייך מלאכת מחתך, עיי' במ"ב (סי' שיד ס"ק טו), במש"כ (פ"כ"ג הגה סב פ"ו הגה כז) בשם הגרש"ז"א זצ"ל ובחלקת יעקב (חי"ג סי' קכב ואו"ח סי' קסד אותיות ד וז)].

הרופא תופר על דעת עצמו

אף על פי שבהרבה מהמקרים הרופא המטפל בעה"ר אינו שומרי תורה ומצוות, ובדרך כלל תופר מעצמו (כי כן הדרך לטפל בחתכים כאלו) ועושה כן אף באופנים שאין סכנה בדבר, מ"מ אין להמנע מלפנות אליו לטיפול ואף אינו חייב למחות בידו ואין בזה משום לפגוע. [עיי' במנח"ש (ק' סי' ז ענף ז אות ג). ויש בזה עוד טעמים כמו שבאנו בשמעתא עמיקתא גליון רכ"א].

השתלת אצבע שנחתכה

מי שנקטעה אצבע וזוקק להשתלה, צריך לעשותה על ידי נכרי, ואם אי אפשר אלא עי"י ישראל, כיון שהצבע זקוקים לתפור הפצע מחמת חשש זיהום, נראה שמותר לבצע הישתלה אע"פ שיש בה ריבוי מלאכות. [נראה דלא מבעיא למ"ד שבת הותרה מפני פק"י"ל הדין כי יש סכנה לפנינו וניתן לטפל בה כדרך שעושים בחול, אלא אף למ"ד שבת דחווה מפני פק"י"ל דשרי כי עתה הסכנה לפנינו והוה הטיפול שלו ואינו דומה לחולה שצריך בשר ויש נבלה לפנינו שא"צ כלל במלאכת שחיטה ועיין. ועיי' ז"ה מהא דהמנח"ש עיי' המגיד משנה הנ"ל כי הפעולות הנוספות הם מוכרחות לצורך הטיפול. ועיי' במנח"ש (ק"י סי' ז ענף אות ו ד"ה אף שהלכות שבת). שוי"מ שכן פסק הגרש"ז"א זצ"ל (נשמי"א או"ח סי' שמ ס"ק ז ווי"ד סי' שטס ס"ק ב). והארכנו בזה בס"ד בשמעתא עמיקתא גליון רכ"א].

עצם שנשברה או נשמטה

מותר להחזיר שבר בשבת אפי' על ידי ישראל, משום סכנת אבר. [שבת (קמז).] טשו"ע (סי' שכח סעי' מז), מ"א (ס"ק נא) ומ"ב (ס"ק קמה)]. **אבל אין לעשות מלאכה דאוי' אח"כ יש חשש סכנה, כגון שבר פתוח, או שבר בעצמות הארוכות שיש בו תזוזה של קצות העצם.** ואפי' אם יש רק חשש שנשבר באופן זה מחללין שבת אפי' על ידי מלאכה דאוי'. [ארחות שבת (פ"כ אות ג)].

עשיית גבס לצורך שבר

כיון שעשיית גבס כרוכה בכמה מלאכות דאוי', יש לדחות עשיית הגבס למוצאי שבת. ובתנאי שמצב החולה לא יחמיר כלל עקב שהייה זו. [נש"ש"כ (פ"ה"ח אות ה)]. אלא שמצוי בזמנינו סוג גבס שאינו כרוך בדרך כלל במלאכות דאוי', והוא כמין רשת המתלבשת במקום השבר ומתקשה על ידי חומר כימי מלאחר זמן קצר. ואף באר"י יש בתי חולים שמתמשים בו.

החזרת עצם

מי שנשמטה אחת מעצמותיו, כיון שאם לא יחזירנה הדבר עלול להזיק בתיפקוד האבר הדבר בכלל סכנת אבר, מותר להחזירה בשבת אף על ידי ישראל. [ממרש"ם (סי' של על סעי' ט), צ"א (ח"יד סי' נא), קצות השלחן (סי' קלח ב"ד השלחן סס"ק יח) ושש"כ (פ"ג אות ז). ועיי' בזה בגליון רי"ז].

שן שנעקרה

אם היא בכלל סכנת אבר

יש אומרים ששן אינה בכלל סכנת אבר אלא אם כן יחסרו לו כמה שיניים. [נצי"ב (מרומי שדה עיי' כח. ד"ה הוהשש) כי סכנת אבר פירושה איבוד אבר שאין מילוי לחסרונו, כגון איבוד עין א', דודאי שאינו דומה לראיה דשתי עינים, אבל כחסרו לו שן א' עדיין משתלת מלאכת הטחינה בשאר שיניו, אבל אם יחסרו לו כמה שינים חשיב סכנה. והשבט הלוי (ח"ח סי' צב אות א) נקט להחמיר בזה כי ס"ל דילפינן לה מטומאה וטהרה אלא דיש לדחות לענין רפואה בשבת אין הדבר תלוי בזה, אלא אפשר שכל אבר שנוזק לעולם הקולו. וכן מוכח מהנצי"ב הנ"ל. ועי"יש שבשט הלוי שנוטה להחמיר אף עי"י עכו"ם]]. **ויש מاستתפקים האם אף שן (בשרית) בודדת בכלל סכנת אבר.** [הגר"מ"ק זצ"ל (חוט שני ח"ד עמי קצט)]. ועיין להלן.

להחזירה למקומה

שן שנעקרה מותר להחזירה למקומה (ויש לעשות כן תוך זמן קצר) ולהחזיקה שם, כדי שיוכל הרופא לטפל בה לאחר השבת באופן שהשן תחזור ותיקלט במקומה. [ונראה אף לדעת השבט הלוי הנ"ל באופן שלא מדביקו י"ל דשרי להחזירו, דהרי אף אם נימא דאין כן משום סכנת אבר, אכתי בהחזרתו ל"כא איסור (עכ"פ ללא הדבקה, עיי' להלן) דהרי הוא אינו נשרש אלא לאחר זמן הגרש"ז"א זצ"ל (נשמת אברהם ח"ה עמי מא), צ"א (ח"ו סי' סד וחי"כ סי' מז) וארחות שבת (פ"כ"ג הגה ר"ט)]. **ועי"מ שתקלט יש להחזירה לתוך ד' י"ד שעות, כי לאחר מכן רחוק דהבר שהשן תקלט. ושמענו מרופאים.** ויש להקפיד להניחטה במקומה תוך גידולה. ומשאין בידו להחזיקה במקומה עד שיגיע לרופא יש לשומרה בתוך רוק של מי שנפלה ממנו השן (כגון תחת הלשון, אלא שיש להזהר שלא יבוא בלולעה בפרט שמדובר בקטן), או בתוך חלב. **מלטול השן (איסור מוקצה)**

אין לחוש בטלטולה משום איסור מוקצה. [מחמת שמותר להחזירה ממילא מותרת בטלטול, ד"ל שדינה כהא דמצנינו בש"ע (סי' שח סעי ח) שדלתות הכלים שנפרקו אפילו בשבת מותרים בטלטול אפי' שאין להם תשמיש אחר. וכן דעת הגרש"ז"א זצ"ל (שלחן שלמה ערכי רפואה ח"ב עמי קסז) דלא על משום מוקצה מחמת דמותר לטלטלו ולהחזירה למקומה].

להדביקה לזמן ממושך

אם אין בידו להחזיק השן במקומה לזמן ממושך ועל כן יש צורך בהדבקתה, אין להדביקה (עיי' וישאל) הדבקת קבועה משום איסור מלאכת תופר. [עיי' בש"ע (סי' ש"מ סעי זד). אלא די"ל דעל גוף האדם איסור זה אינו אלא מדרבנן, וכמ"ש בצ"א"י (ח"כ סי' יח) עיי' הגר"י אברמסקי זצ"ל. והגר"מ"ק זצ"ל (חוט שני ח"ד עמי קפג) נשאר בצ"ע בזה. אלא דדעת הגרש"ז"א זצ"ל (נשרי האישי ח"ב פ"ה"ח אות מג, פמ"ג אות ד, ואין להחזירה בגוף האדם איכא משום בונה. וכן הצ"א"י (שם) אסר להדביק שן באופן קבוע משום בונה. ודעת הגרש"ז"א זצ"ל (שש"כ פ"ה"ח הגה סו) לחשוש דמלאכת תופר שייכת גם בגוף האדם].

להדביק לזמן קצר

אם מדביק באופן שאינו מתקיים רק לכמה שעות אין לחוש. [דהוי תפירה לזמן בלבד ויש טוברים שאין בה איסור כלל, ואף לאוסרים אינו אלא מדרבנן. עיי בשו"ע (סי' שמ סעי' ז), ברמ"א (סי' שיש סעי' ג) ובארחות שבת (פי"א הגה מג) בשם הגר"שיא זצ"ל. דעת הגרשו"א זצ"ל (ששי"כ פט"ו הגה רט) להקל בזה. וכן פסקו ההר צבי (או"ח טל הרים מלאכת בונה) והצ"ח (חט"ו סי' כה אות ז וח"כ סי' מז) להקל בכגון דא. אלא ששמענו מרופאים שקשה למצוא הדבקה ארעית שתועיל לה].

קבועה ע"י עכו"ם

קבועה יש למקומה בדרך כלל כרוכה במלאכות האסורות מה"ת וע"כ אין לעשות כן ע"י ישראל, אבל ע"י עכו"ם יש להקל. [נהג דעת השבט הלוי (שם) שהחזרת שן אסורה משום שיש בונה בגוף האדם ואין בו משום סכנת אבר, וע"כ נקט שיש להסיר להחזירה אף ע"י נכרי. אולם מבואר לעיל שיש פוסקים דלא פשיטא להו שאין בזה משום סכנת אבר. וא"כ י"ל בדשעת הדחק שא"י להחזיק השן במקומה וא"י להמתין למצוי"ש כנ"ל יש לסמוך על אמירה לעכו"ם. וכן דעת הגר"שיא זצ"ל (אשרי האי"ש חי"ב פל"ו אות מא, פמ"ג אות ד, הגה ד, נשמיא חי"ד סי' שמ ס"ק ב) לענין תפירה בגוף האדם שע"יי נכרי יש להתיר. ועוד י"ל דלא גרע מהמבואר בשו"ע (סי' שו סעי' יט) הדתירו אמירה לכבד אף לעשות מלאכה דאוי ע"מ למנוע הפס"מ. וכן שמענו מא' מחשובי הפוסקים שלט"יא להתיר בני"ד. וברפת במקום שיש משום כה"ב (כגון בשניים קדמיות) דיש להקל, כמבואר בשו"מ (מד"ו רבי חי"ב סי' פז) וכנ"ל. וכן פסק הכה"ח (סי' תריג אות נח). והארכנו בס"ד בשמעתא עמיקתא גליון רפ"ג].

עקרת שן מדולדלת

שן מדולדלת ותלושה רובה אם יש צער מותר לתולשה באופן שלא יהיה פסיק רישא בחוצאת הדם. [ע"י שו"ע (סי' שכח סעי' לא) שהתירו במקום צער להוציא צפורן מדולדלת. וה"ה כאן, וכן הוא בשבט הלוי (ח"ה סי' לז אות ד)].

חולה שאין בו סכנה

מי בכלל חולה שאכ"ם

מי שיש לו מיחוש וכדו' הגורם לו כאב רב ועל ידי כן חלה כל גופו או שנפל למשכב אלא שאין בו סכנה, בכלל חולה הוא. [שו"ע (שכח סעי' א) ומ"ב (ס"ק א)], אולם אם יש לו חק מיחוש בעלמא והוא מתחזק והולך כבריא אינו בכלל חולה כלל. [שו"ע (שם)].

עשיית מלאכה דאורייתא עבורו

אסור לחלל השבת במלאכות האסורות מה"ת עבור חולה שאין בו סכנה. [שו"ע ומ"ב (שם)].
אמירה לעכו"ם לעשות עבורו מלאכה דאורייתא

מותר לצוות לעכו"ם לעשות אפי' מלאכה האסורה מה"ת עבור חשאב"ס. [שו"ע (שם סעי' יז)].
מלאכה דרבנן ע"י ישראל

י"א שמותר לישראל לעשות מלאכות דרבנן עבור חולה שאב"ס אף ללא שינוי. [רשבי"א (חי"ג סי' ער).]
וכן דעת הרמב"ם (פי"ב הי"ח) לפי הבנת המ"מ ועיי משי"כ ע"ז בבי"י (סי' שכח)]. וי"א שמלאכות דרבנן לא הותרו אלא ע"י עכו"ם, ואם א"יא ע"י עכו"ם מותר לעשותם אפי' ע"י ישראל בשינוי. [ר"ן (שבת סא. ברי"ף ד"ה רס"ק, ועיי"ש לט. ד"ה ומהא). וכ"כ במ"ב (ג' אליבא דדעה ז)]. וי"א שמלאכה דרבנן בשינוי מותרת לצורך חשאב"ס על ידי ישראל אף לכתחלה. [רמב"ן (תהו"א שער המיחוש, ושבת קמז: ד"ה הא)]. ולמעשה העיקר שלצורך חולה שאב"ס מותר לעשות אפי' מלאכה דאוי ע"י עכו"ם, וע"י ישראל מלאכה דרבנן ע"י שינוי. [שו"ע (סי' שכח סעי' יז)]. ואם א"יא ע"י שינוי ולא ע"י עכו"ם, סומכים על המקילן ומתירנן לעשות מלאכה דרבנן אף כדרכו. [ח"י"א (כלל סט אות יב) הביאו המ"ב (ס"ק קב)].

לחזר אחר עכו"ם

במקום שהתירו לעשות מלאכה ע"י ישראל כגון ע"י שינוי וכדו', לא צריך לחזר לעשותה ע"י גוי. [נשמת אדם (כלל סט אות ג). וכן באבני' (או"ח סי' ק"ח אות ה) כתב מסבאר דודאי הדבר בגדר הותרה ולא בגדר דחויה. וכבר נקט כן בהלכות קטנות (חי"ב ססי' קנד) שלא יבואו לומר דלא הותר רק השבת כלל לצורך חולה. וכן פסק במ"ב (סי' שכח ס"ק נ"א וס"ק נד) אליבא דהסוברים דמלאכה דרבנן הותרה לגמרי לצורך חשאב"ס, ואף לסוברים דבעינן שינוי, דאפי' יכול לעשות ע"י א"י מותר, ע"כ].

מלאכה דאורייתא בשינוי

נחלקו הפוסקים במקום שמותר לעשות מלאכה דרבנן ע"י ישראל (עיין לעיל), האם התירו אף מלאכה דאוי בשינוי, יש אוסרים [מ"ב (סי' שכח ס"ק נד ונז), ושעה"צ סי' תצז ס"ק ט]. ומ"מ מצדד וה"ש (סי' בד ד"ה דלא) להתיר מלאכה שא"צ לגופא עבור תינוק שהוא בכלל חשאב"ס עכ"פ בצירוף עוד צדדים, וכן במקילם. [גר"ז (ל"א יט), אגלי סיל (טורחן ס"ק יח) ותה"ל"י (סי' ישכח אות כב). ולדעת התה"ל"ד מלאכה דאי כלא"י קולה אמירה לכבד (עיי"ש אות נו סי' זא אות ה)]. ולמעשה במקום שא"יא ע"יי נכרי יש להקל. [הגרשו"א זצ"ל (ששי"כ פל"ו הגה יח). וכן פסקו השבט הלוי (חי"ח סי' צג) והאור לציון (חי"ב פל"ו הגה ד)].

מלאכה שאינה צריכה לגופה

במקום שמותר לעשות מלאכה דרבנן על ידי ישראל כני"ל הותרה אף מלאכה שאינה צריכה לגופה על ידי שינוי [במקום שאין נכרי או קטן]. [אע"פ דמלאכה שא"צ לגופא הוי מלאכה דרבנן חמורה (ולהרמב"ם אסורה מה"ת), וע"כ לא התירו לעשותה עבור חולה שאב"ס כמבואר בסימן רע"ח, מ"מ עיי ברמב"ן (תה"א שער המיחוש עמי בא) דמשאצ"ל ע"ישי שינוי התירו לצורך חולה שאב"ס. וכן משמע קצת מסתימת הפוסקים שלא כתבו להדיא דאסור בזה. ועוד דבלא"ה מצנינו לגדולי הפוסקים שהתירו מלאכה דאוי בשינוי לצורך חולה שאב"ס, ולדיהרו כ"ש דכתי"ג ש"ח, וכן הביא בדעת תורה (סי' ריער ד"ה שיש) בשם השלחן ע"ש"י התיר כמ"ש. ושו"מ בישועות יעקב (סי' שח סס"ק ב) שנקט דאפי' ללא שינוי שרי משאצ"ל (ונ"י"ש שביאר הא דבסימן רע"ח). ובששי"כ (פ"ג הגה כה) אסר, והוכיח כן מהא דלא מצנינו שהתירו כיבוי הנר לצורך חשאב"ס בשינוי, ע"כ. אולם ברמב"ן הנ"ל מבואר להדיא דע"י שינוי התירו כיבוי הנר לצורך חשאב"ס. וכן דעת התורת שבת (סי' שכח סעי' כב). ועיי בהב"ח (סי' בד ד"ה דלא) שצדד להתיר אפי' מלאכה שא"צ לגופא לצורך קטן עכ"פ בצירוף עוד צדדים. ועיי בארחות שבת (פי' הגה קמח) ובנשמת אברהם (חי"ד סוף עמי לז)].

גרמא

אע"פ שאסור לעשות מלאכה ע"י גרמא בשבת (ויש אופנים שגם ביו"ט אסור) מ"מ במקום חולי אפי' אין בו סכנה מותר. [עיי רמ"א (סי' שלד סעי' כז) ונמח"ש (חי"ב ססי' כז)]. ונפ"מ בזה לענין שימוש בשעת הדחק גדול (ואין עכו"ם או קטן) בשעון שבת מכני המחובר לחשמל מערי"ש ופועל בשבת אלא שיש צורך לכוונו לצורך הדלקת מכשיר לצורך חולה שאב"ס. [עיי בשמעתא עמיקתא גליון רנ"ד שהוכחנו שהדלקה או כיבוי ע"י שעון שבת דחשיב גרמא. וכ"כ בארחות שבת (פי"ט אות ז). וכן מבואר בחזו"א (סי' לח ס"ק ב). וכן דעת המח"ש (ח"א סי' יג וח"ב סי' כז אות ב) דשינוי בשעון שבת מעיקר הדין חשיב מלאכה בגרמא, ואין בו משום איסור מובהק. ועיי בשולחן שלמה (סי' רעז הגה על ס"ק ג) דדעת הגרשו"א זצ"ל דכן הדין בשינוי שבת המצויים כיום שיש בהם כפתורים קטנים שע"י לחיצתם לבפנים מגדל החשמל לדלוק עד שהשעון עובר את הכפתורים הלחוצים. וכ"כ בארחות שבת (פכ"ט הגה ח)]. ומ"מ יעשה כן בשינוי כגון ע"י מקל וכדו'. [כי דעת הגר"שיא זצ"ל (שבות יצחק עניני גרמא פט"ז) דכל שינוי בהם חשיבי מעשה בידיים כיון שהוא מכשיר המתוכנן לפועל כך, וע"כ יש בו משום איסור תורה, ומשום איסור מוקצא].

אפשר ללא מלאכה

במקום שאפשר ללא מלאכה כלל, לא הותרה עשיית מלאכה כלל. [ישוע"י (סי' שכח סס"ק ב). וכן הוא במנחת יצחק (ח"א סי' עח אות ב) וזה פשוט].

חולה קצת

אמירה לעכו"ם

לצורך חולי קצת אין היתר לעשות מלאכה דרבנן ע"י ישראל, אבל אמירה לעכו"ם מותרת לעשיית מלאכה דרבנן. [שו"ע (סי' שיש סעי' ה) ומ"ב (סי' שכח ס"ק נב וס"ק פג)].

מי בכלל חולה קצת

חולה קצת חולה כגון שמחמת מצב בריאותו העכשווי עלול להיות חולה גמור. [כן מבואר בשבות יעקב (חי"ג סי' לז) הובא בביאור הלכה (סי' תקנט ד"ה ואינו משלים)].

הכל חולים אצל צינה

הפעלת היומם

מותר לבקש מעכו"ם שידליק אש או מלאכה דאוי אחרת כדי להפעיל הסקה מרכזית וכדו', לצורך הקטנים (אפי' אין הקור גדול), ומותרים הגדולים להתחמם בו. [עיי שו"ע (סי' רעז סעי' ה)]. ואם הקור גדול, מותר לבקש מעכו"ם שיעשה כן אף בשביל הגדולים, שהכל חולים אצל צינה. [שו"ע (שם)]. ואם אין עכו"ם אף ע"י ישראל בשינוי מותר כני"ל. (ופעמים שהקור גדול מאוד כגון מחמת ירידת שלג ומחמתו יש משום חשש פקו"י ובאופן זה מותר להדליק החימום אף ע"י ישראל בלא שינוי (אם א"יא בלא שינוי), והכל לפי הענין. ועיי בשמעתא עמיקתא גליונות אף – שע"ט לענין עשיית מלאכה במקום סכ"נ בשבת).

הכל חולים אצל חום – הפעלת מזון

אין היתר להדליק מזון וכדו' ע"י עכו"ם במקום שהחום גדול [מנח"י (חי"ג סי' כג) בשם נור ישראל (בלקו"ט רימ"א סי' מ"ז ס"ק כ"ב) וכן דעת הגר"י"ק זצ"ל (חוט שני חוה"מ עמי רכג)], ומ"מ במקום צער גדול יש מקילין. [עיי במנח"י (שם) דס"ל להתיר כה"ג משום דהוי שבות דדשבות במקום צער דשרי. אלא שלפח החזו"א ודעימיה דס"ל שבהדלקת חשמל איכא איסור תורה אף במקום שאין הדלקת נורה אין להקל. **ביו"ט**

במקום שהחום גדול מותר להדליק מזון ביו"ט ע"י נכרי. [מנח"י (שם). וביו"ט יש מקום להקל אף לדעת החזו"א כי לפי תוס' אמרינן מתוך אף במלאכת בונה. והארכנו בזה בס"ד בשמעתא עמיקתא גליון קפ"ד].

מעוברות ויולדות

מעוברות

מעוברות (שהריון תקין) שיש להם מיחוש קצת דינם כחולות קצת. [רע"א (סי' תקנט סעי' ט), בה"ל (שם ד"ה ואינו) וכה"ח (שם) ע"פ השב"י (חי"ג סי' לז)]. וי"א שנשים שלנו רוב רובם בכלל בעלי מיחוש קצת, וע"כ אם חלשה וכדומה אפי' הולכת כבריא היא בכלל קצת חולה. [הגרשו"א זצ"ל (הליכ"ש יוה"כ ריש פ"ו וביה"מ פט"ז הגה ג- ד). וכן מבואר בדמשק אליעזר (עמי רמח) בשם תשובה מאהבה (חי"ב סי' תע"ג). ועיי בשמעתא עמיקתא גליונות ק"י ורכ"ז-ז לענין צות ת"ב שנדחה ומסתבר שה"ה לענין שבת].

יולדות

דיני לידה ויולדת בשבת התבארו בס"ד בשמעתא עמיקתא גליונות שע"ח – שע"ט. ולענין יוה"כ התבאר בגליון ת"ג.

קטנים

דינם בחולים שאכ"ם

סתם קטן דינו כחולה שאין בו סכנה [רמ"א (סי' שכח סעי' יז וסי' רעז סעי' א). ובשעה"צ (שם אות לד) מבואר דכל הצרכים שלו מותר לעשות בשבילו דינו כשאר חשאב"ס הדותרו כל צרכיו (למר כדאית ולמד כדאית ליה וכמבואר לעיל). וכן נקטו החזו"א (סי' נט ס"ק ד) והמנח"י (ח"א סי' עח). ודלא כהתה"ל"ד (סי' שכח ס"ק כד, סי' שח ס"ק מז, סי' שט ס"ק ב וסי' שכו ס"ק א) שנקט דדוקא צרכי אכילה הותרו לצורך תינוק], ועל כן מותר לעשות עבורו מלאכות דאוי ע"י גוי ומלאכות דרבנן בשינוי אף על ידי ישראל (עיין עוד בזה לעיל). [מ"מ אין היתר בזה, אלא בדברים הצריכים לו הרבה. [מ"ב (סי' רעז ס"ק ו)].

עד מתי הוא בכלל קטן

נחלקו הפוסקים עד מתי נקרא קטן לענין זה. יש אומרים שהוא עד גיל שתיים – שלש. [הגרשו"א זצ"ל (נשמי"א שם אות ד)]. יש אומרים שהוא עד גיל שש. [צ"ח"א (חי"ח סי' טו פי"א)]. ויש אומרים שהוא עד גיל תשע. [דעת המנח"י (ח"א סי' עח). וכמו שמצינו לענין תינוק בענין צום יוה"כ. וכן פסק השיש"כ (פל"ז אות ב) שהוא עד גיל ט' - יז]. ולמעשה הכל לפי הענין, שהרי יש דברים כחוצים מאדו אף כשאינם קטנים כל כך. [וכ"כ בארחות שבת (חי"ב פ"א בית קיד). ועיי בערוה"ש (אות כ)].

רחיצה בשבת

לאדם בריא

מותר לרחוץ פניו, ידיו ורגליו, או שאר אברי הגוף, בשבת, במים שהוחמו מערב שבת. אבל לא ירחה כל גופו, ואף לא רוב גופו, ואפילו רוחץ אבר אבר. [שו"ע ורמ"א (רס"י שכח) ומ"ב (שם)].

חולה או מצטער

מצטער וכ"ש חולה אף על פי שאינו חולה כל הגוף מותר לו לרחוץ במים שהוחמו מערי"ש. [בה"ל (שם) בשם חי' רע"א].

מים מרוד שמש או דוד הפועל ע"י שעון שבת

מים הבאים מדוד שמש שמתחממים בלא פעולה או מדוד הפועל ע"י שעון שבת, נחשבים כחמין שהוחמו מבעוד יום. [הגרשו"א זצ"ל (ששי"כ פי"ד הגה יב) ע"פ הרע"א (סי' שכו על המ"א ס"ק ד) הסובר שמים שהתחממו ממילא בשבת נחשבים כמים שהוחמו מבעו"י. ועיי בשבט הלוי (חי"ד סי' לא) שנקט דהמורה כהרע"א יש לו עמוד עולם לסמוך עליו. אולם האור לציון (חי"ב פל"ה אות א וח"ג פכ"א אות א) נקט שאם המים התחממו בשבת אסור, אלא שאם הוחמו מערי"ש ורק נשמר החום בשבת חשיב הוחמו מערי"ש]. וכ"ז באופן שאין איסור מלאכה בחימום המים, וע"כ יש להזיהר שלא לפתוח ברז מים המחובר לדוד חשמלי או לדוד שמש וכיו"ב, אם פתיחתו תגרום שמים קרים יכנסו בהם, ומ"מ כשיש משום חולי יש מקום להתיר לפתוח הברז של מים הבאים מדוד שמש על יד שינוי. [עיי בארחות שבת (ח"א פי"א הגה רב)].

רחיצת תינוק בשבת

תינוק שרוחצים אותו מדי יום ביומו, מותר לרחוץ כל גופו בשבת, והוא שירחצוהו במים שהוחמו מערי"ש. [מ"ב (סי' תקיא ס"ק יח) וששי"כ (פי"ד הגה ח)]. אלא שאם התינוק אין מורגל כ"כ אף בימי החול ברחיצת כל הגוף, יש להחמיר שלא לרוחצו אא"כ יש צורך דבבר. [מ"ב (שם)]. ויזהר מסחיטת השערות. [מ"ב (סי' שכו ס"ק כד). ודעת הגרשו"א זצ"ל (ששי"כ פי"ד הגה ט) שמסתבר שהשערת שבתוך המים אין בהן משום איסור סחיטה אם מרפה לבסוף את ידיו והמים נכנסים שוב לשערות].

רחיצת הגוף להורדת חום

מותר לעשות אמבטיה להורדת חום אף בשבת. [ארחות שבת (פ"כ אות קע)].

הנקה

הנקת תינוק בשבת

מותר למינקת להניק התינוק בשבת בצורה רגילה, אפילו אין הקטן מסוכן אצל החלב. [עיי ששי"כ (פל"ו הגה טז). ועיי"ש תעסע שלא חי"י משום מפרק ושאר מלאכות השייכות בזה. ועיי עוד באור שמש (שבת פי"ח הי"ט), שבשיתת השבת (ד"ש ס"ק צט), בחלקת יואב (סי' ט), בהר צבי (או"ח סי' רא) ובספר הערות (כתובות ס. ד"ה ועוד)]. אך אסור למינקת להוציא חלב מגופה, אלא במקרים המפורטים בסמך.

לקח חלב לתוך פיו של התינוק

אם התינוק אינו רוצה להתחיל לינוק, מותר למניקתו לקלח קצת חלב לתוך פיו, כדי שיאחזו בשד וינק. אבל אסור לה לקלח לתוך כלי. [עיי בשו"ע (סי' שכח סעי' לה), במ"ב (ס"ק ק"ב), בשעה"צ (אות פא) ובקצות השלחן (סי' קלח בהד"ש ס"ק ל)].

מלאכה לצורך חלב התינוק

תינוק עד שנתיים – שלוש מסוכן הוא אצל החלב [בבמות (ק"ד). תוס' (שבת קכא. ד"ה ש"מ) חזו"א (סי' נט וס"ק א, ב)], ועל כן מחללין את השבת אפילו במלאכה דאורייתא לצורך חלב הנצרך לו. [חזו"א (שם)]. ועיי להלן.

לשאוב חלב לתוך כלי על מנת לתת לתינוק שלא לזקח עדיין תחליפים

במקום שאין התינוק יכול לינוק ישירות מאמו וצריכה להאכילו חלב, מותר להוציא חלב בשבת לתוך כלי, כיוון שזהו מזונו הטבעי, ובספק סכנה אין להתחשב בתחליפי מזון אחרים.
[הגרשו"א (ש"שכ פל"ו הגה סו) והגרשו"א זצ"ל (מאור השבת ח"יד סי' יד הגה קה' ד"יה נכ).]
וכן דעת אהרן ישראל (מאור השבת ח"יד סי' יד הגה קה' ד"יה נכ) אלא שטעמו כי באשה אין הדרך לשאוב אלא להניק את בזה איסור תורה, ולכן לצורך תינוק יש להקל.
ודעת האור לציון (ח"ב פל"ו אות ח) החמיר בזה. ועיי עוד בשבט הלוי (ח"ו סי' צט וח"ח סי' פא) ובהר צבי (או"ח סי' רא).]
ועל כן כל שלא הורגל בתחליפי חלב, אין צריך להתחיל לתת לו תחליף חלב, כיון שאין זה חלב אַם, ומותר לשאוב עבורו מהאם.

[הגרשו"א זצ"ל (מאור השבת שם)].

לשאוב על מנת לתת לתינוק שלוקח גם תחליפים

אף אם כבר נותנים לתינוקות תחליפים או מאכלים אחרים, אלא שחלק חשוב מתזונתו הוא מחלב אמו, מותר להוציא חלב לאיבוד בשבת על מנת שלא יפסק החלב.
[הגרשו"א זצ"ל (מאור השבת ח"ח סי' פא) מכתב יא אות יז].

מלטול חלב

החלב שנחלב בשבת אסור בטלטול, ועל כן יש לזהר שלא לטלטל החלב ממקום למקום על ידי ישראל.
[נהגה להטור (סי' שה) והישיש (ביצה פ"א סי' ב) חלב זה אסור משום משקין שזבו. וכי"כ בביאור הגר"א (שם סעי' כט) והמ"ב (סי' ס"ק עב).]
ועיי אסור משום מוצצה, כמ"ש במ"א (שם ס"ק יב).
וכן הביא המ"ב (שם ס"ק עג).
והגר"ח (ק"א סי' ב) נקט דאסור משום נולד.
והרמ"א (סי' ה) ס"ל דאין לחלב אסור.
וכן פסק התתל"ד (שם).
ועיי בזה בש"ש"כ (פכ"ז הגה קסד)].
אלא שלצורך התינוק מותר [מ"ב (סי' שכה ס"ק סג)].
וכי"כ בש"ש"כ (פל"ז אות ג)].
ולכתחילה אם אפשר עשה כן בשינוי.
[ש"ש"כ (פ"ג אות ו)].

מצצערות מהמת ריבוי חלב

המצצערות מחמת ריבוי חלב, יכולה להוציא בידה החלב המצצר אותה [שו"ע (סי' של סעי' ה)], כשמוציאתו לארץ [מ"ב (ס"ק לב) משום שאין זה כדרך מפרק כיוון שהולך לאיבוד, ועוד דהוי מלאכה שאצ"ל דפטור ומשום צערא לא גזרין], אבל לתוך כלי אסור אפילו אם עושה כן על מנת להשליכו לאיבוד (א"י"כ נותנת חומר פוגם ככלי לפני השאיבה).
[כן מבואר בט"ו (סי' שכ) דאף ככה"ג איכא איסור.
ודעת החו"א (סי' נה ס"ק ו) דאיכא חיוב חלטהת בזה, כל עביד דשימלך ורוב בני"א אינם מאבדים ועיי חשיב משקה.
(ואפשר דהט"י מודה לחו"א דאיכא איסור תורה היכן דאפשר שימלך, אלא דהתם מיירי בגוונא דלא שייך האי חששא ועיי' ככת רק דאיכא איסורא בזה, עיי"שו).
והפמ"ג (סי' שכ מ"ז ס"ק יב) כת' בהאי דהט"י דאין ככה"ג אלא איסור דרבנן.
והא"ר (שם) התיר לגמרי.
ועיי במ"ב (סי' שכ ס"ק יח) לענין סוחט בכלי ע"מ ליתנו באוכל שהביא דעת הדר"ש דס"ל דאיכא בזה איסור דא"י.
והשע"צ (שם) הביא מהרדב"ז דאין בזה אלא איסור דרבנן.
והכרעת החו"א (שם) כהדר"ש כנ"ל].

לשאוב חלב במשאבה מחמת ריבוי חלב

מותר להשתמש לצורך הוצאת ריבוי החלב המשאבה אותה, במשאבה המיוחדת לכך.
[ש"ש"כ (פל"ו אות כא).
ועיי"ש שכת' דעדיף להשתמש במכונה המחוברת לחשמל מלשאוב עיי' מכונה ידנית שכל לחיצה הוי מלאכה בפני"ע].
אלא שמ"מ יש לשים חומר הפוגם את החלב.
ואם אין לה חומר כזה, תקפיד לשאוב כמות קטנה ותזרוק אותה על מנת שלא יצטרף לכשיעור.
[ש"ש"כ (שם).
ועיי בהר צבי (או"ח ססי' רא) שפסק ע"פ הרדב"ז דאף לענין אשה השיעור בזה הוא בכנורגרת.
ועיי"ש (ד"ה ב).]
שיצא לחלוק על המורים לשים להניח אפילו בכלי ולחלוב ע"י האוכל, משום דלחלוב חלב מאשה גרידו יתיר מחלבת בהמה לענין זה, עיי"שו.
אולם לפי הבה"ל הני"ל שכתב דלתוך אוכל הוי מדרבנן כי אין זה דרך פירוק, מבואר כע"פ דבכה"ג קיל טפי.
ועיי בחו"א (שם ד"ה וכל) דאף כשדעתו לטון הוי בכלל חולב לתוך אוכל].

משאבה השמלית המחוברת לשעון שבת

במקום הצורך מותר להתקין מערב שבת משאבה חשמלית הפועלת על ידי שעון שבת, על מנת להצמידה לגוף לפני שתתחיל לפעול, כדי לשאוב החלב.
ובאופן זה מותר לשאוב אף לתוך כלי.
[שאין בזה אלא משום גרמא, וכבר כתב בחו"א (סי' לח ס"ד ד) דגרמא זו מהגרמות המותרות.
ועיי"ש דמ"מ אסור לחלובי' שבעת שפועל והחלב נחלב לתוך הכלי, שלבישה זו אינה גרמא אלא מלאכה ממש, ואם הלבש ישעיה שחלוב הויך לאיבוד ואח"כ העמיד כלי תחת הצנור לקבל החלב, נראה דחויבא ליכא אבל אסור לעשות כן.
וכן פסק הש"ש"כ (פכ"ז אות ג)].

שאיבה על ידי נכרית

לענין שאיבת חלב לתוך כלי, שלא לאיבוד, על ידי נכרית שלא לצורך התינוק אלא מחמת צער ריבוי חלב, עיי'ן בע"הרה.
[יש לזון האם מותר לאשה המצצערת מריבוי חלב להוציא חלבה על ידי נכרית שתשאוב החלב על ידי משאבה אף באופן שלא ילך החלב לאיבוד.
האם נימא דכיון שהתירו לחלוב בהמה מפני צערא על ידי נכרי ואפילו לתוך כלי, ק"וי מפני צער של אדם, או דלמא אין לנו אלא מה שנתפרש בדברי חז"ל.
והארכנו בזה בשמעתא עמקיתא גליון ק"ע"ג.
וצעי' למעשה].

על מנת שלא יפסק החלב לאחר השבת

אם התינוק אינו יכול לינוק מאמו מחמת פצע וכדו', וצריכה אמו לשאוב חלב על מנת שלא יפסק, רשאית לעשות כן.
אלא שאם אין צורך הכרחי לחלב עצמו, תשאב לאיבוד.

[הגרשו"א זצ"ל (ש"ש"כ פל"ו אות כא) דאף שיש תחליפים ומאכלים אחרים שהתינוק אוכל, מ"מ שרי, כי חלב של הוא המאכל שחלבה"ה נתן בלתינוקות.
ואף להגרשו"א זצ"ל (מאור השבת ח"יד סי' יד) דס"ל דאם התינוק הורגל בתחליפי חלב אסור לשאוב בשבת (וכן לדעת המחמירים הני"ל דאסור אף כשאכתי אינו לוקח תחליפים), י"ל דהיכן שזוהבת "לאיבוד" שרי אף שעושה כן ע"מ שלא יפסד החלב ולא מחמת צער.
דהנה קטן חולה שאביב' כני"ל.
ולצורך שאביב' מותר לעשות על ע"מ שא"כ מלאכה דאוי, ועיי' ישראל מלאכה דרבנן עיי' שינוי כני"ל.
אי"כ ה"ה הכא דהרי חלב א"ם הוא מאכל הכרחי לבריאות הילד וכמ"ש פת"ש (יו"ד סי' פא ס"ק טז).
וכבר דיעו מהרמ"אם שהוא חשוב למערכת החיסונית של התינוק.
וכיון שעצם השאיבה אין בה אלא איסור דרבנן כמבואר לעיל ע"פ הפוסקים.
ומי"ע ממאור השבת (ח"ד עמ' ר"ג) שבדרך כלל החלב אינו מתקלקל מחמת סיני אחד.
והכל לפי הענין].

ניקוט נקב בפטמה של בקבוק לתינוק

אסור לנקב פטמה של בקבוק לתינוק, או להרחיב את הנקב הקיים מכבר, ומכל מקום לצורך האכלתו של התינוק מותר לומר לנכרי לעשות כן.
[ש"ש"כ (פ"ט אות ט)].

ת רופות וויטמינים

לקיחת תרופות בשבת

מי שאינו בכלל חולה כגון שיש לו מיחוש והוא מתחזק והולך כבריא, אסור לו לקחת תרופות לצורך מיחוש וכדו', אפילו על ידי אינו יהודי, גזירה משום שחיקת סמנים.
[שו"ע (סי' שכה סעי' א)].

מאכל בריאים

אף מי שאינו בכלל חולה מותר לו לקחת אף לשים רפואה כל אוכלים ומשקים שהם מאכל בריאים, ואף אין אדם חסיד לקצות בדברים ועל כן ניכר שעושה לשם רפואה.
[שו"ע (סי' שכה סעי' לו וסי' שכו סעי' א) ומ"ב (ס"ק ק"ז)].

מערב התרופה מערב שבת

אם מערב התרופה במאכל מער"ש מותר אף לבריא לקחתה.
[שו"ע (סי' שכה סעי' כא)].
והד"ן כן אף בתרופה שאין רגילים בימות החול לערבה במאכל או במשקה [מנח"י (ח"ו סי' כח), הגרשו"א זצ"ל (ש"ש"כ פל"ד הגה כז) והגרני"ק זצ"ל (פ"ח ע"ב ח"ד עמ' ק"ט)].
דלא כהאג"מ (או"ח ח"ב סי' פו וח"ג סי' לו ענף ד' ד"ה ידבדב), או שדרך נטילתה בחול ע"י עירוב בשבט או במשקה.
[קצות השולחן

(סי' קל"ח ס"ק לא ד"ה כת) ואג"מ (או"ח ח"ב סי' פו, ח"ג סי' נד ענף ד' ד"ה ידבדב).

לערבה במאכל בשבת

אם לא עירב התרופה מער"ש לא מועיל שוב לערבה בשבת.
[מהרש"ם (דעת תורה שם על סעי' לו דלתינוק חיים אות כז) ואין נדברו (ח"א סי' לג)].
ויש מי שהיקל בזה.
[משפ"ש זקד (סי' מ) כיון דאיכא היכר דלא התירו לו כשהוא עושה אלא על ידי שנתערב ואינו ניכר, אלא אתי לשחיקת סמנים.
וכן דבר גזרין רבנן בהיכר מלתא בעלמא מותר.
ועיי בצ"מ (ח"א סי' לו אות ה) ושבה"ל (ח"ג סי' לו ד"ה באמת וח"ל סי' פ"ב אות ב)].

לשמירה בעלמא בעלמא שימוש ביווד לחיטוי פצע וכדו')

מותר לקחת כדור וכדו' הבא לשמור על הבריאות ואינו מרפא.
[שו"ע (סי' שכה סעי' כג וכז).
ועיי במ"ב (ס"ק פו) שביאר דבכה"ג לא חיי' שיבוא לידי שחיקת סממנין ומירוה, שאינו בהול כ"י"כ אחר שנתרפא].
ועל כן אין במשחת יוד משום איסור רפואה כי אינו אלא מרחיקה חיידקים מהפצע.
[הגרשו"א זצ"ל (ש"ש"כ פל"ה הגה יז).
ודעת האור לציון (ח"ב פל"ו אות ז) שמריחת יוד בכלל רפואה].
וכן הד"ן באבקה שעוצרת את הגחם ולא תצא מהפצע.
[הגרני"ק זצ"ל (חוט שני ח"ד פ"ט ס"ק מא) והאור לציון (שם)].

לצורך חולה שאב"ם

חולה שאב"ם רשאי לקחת תרופות רמ"א (שם סעי' לו), ולא צריך שעכו"ם יושיט לו אלא מותר לו לקחת עצמו.
[מ"ב (ס"ק קכא), ועיי"ש דאע"ג דפסקינן דשבות שיש בו מעשה אסור עיי' ישראל ואינו מותר ר"ח עיי' שינוי, צ"ל דשאני התם שמיירי במלאכות דרבנן או בדברים שמחוי כעין מלאכה אבל הכא דאין בזה משום סרך מלאכה לא גזרין].

לצורך מיהוש אחר

י"א שחולה שאב"ם רשאי לקחת תרופה אף לצורך מחוש אחר, דכיון שאין עליו את הגזירה של שחיקת סממנים הותרו לו כל התרופות.
[הגרשו"א זצ"ל (הלי' שבת בשבת פל"ג הגה לה) והלי' שבת בשבת (פ"ג אות יד).
ועיי באג"מ (או"ח ח"ג סי' נג ענף ב)].

גזרה זו בזמן הזה

איסור של לקיחת תרופות בשבת שייך אף בזמננו שאין בקיאין בשחיקת סממנים והרפואות נעשות על ידי רוקחים.
ועיין בע"הרה.
[נעי' בקצות השולחן (סי' קלד ס"ז אות ב) שיצא לזון בדבר חדש, דאיסור רפואה קיל טפי בזמננו, כיון שעכשיו אין בקיאין בשחיקת סמנים והרפואות נעשות ע"י הרוקחים בבית המרקחת, לא שייך למגור דלמא אתי לשחיקת סמנים, ודומה למש"כ הרמ"א (סי' שלט ס' ג) לענין כלי שיר.
אולם בצ"מ (ח"ח סי' טו פ"ט"ו) כתב דקשה לזון להתיר בזה"י כי רבו בקרב העדות השונות משמעותיים גם בתרופות ביתיות שעורכין אותן בעצמם, ע"כ.
אולם יש לדחות דכיון דרוב העולם לא מכניס תרופות בביתם לית לן בה.
דדע שגם בימינו יש הבקיאין לעשות כלי שיר ואעפ"כ כתבו התוס' דלא חיי' לזה.
ולמעשה כתב בקה"ש (שם) דיש לעשות סניף מסביר זו, כגון היכא דנח' הפוסקים.
וכן בחלקת יעקב (או"ח סי' קנב סוף אות ב וח"ד סי' מא) כתב דמח"ש יש להקל קצת בגזירה זו.
ועיי בשמעתא עמיקתא גליון ר"יז].

במקום מיוחד

י"א שבמקום צורך מצוה מותר לקחת תרופות.
[מנח"י (ח"א סי' קח) משום שמבואר ברדב"ז (סי' אלף חס - ח"ג סי' תרנ) דשבות דשחיקת סממנין קילא טפי מאמירה לנכרי באיסור דרבנן, וכיון דקיי"ל דאמירה לכרי באיסור דרבנן מותרת במקוה מצוה ה"ה שבות דשחיקת סממנין.
ודעת הגרני"ק זצ"ל (חוט שני ח"ד עמ' ר' ד"ה אדם) להחמיר בזה].

מפני כבוד הבריות

כל שיש בו משום כבוד הבריות (כגון שליחה נוזלת לו מן האף וכדו') יש להקל טפי.
[הגרשו"א זצ"ל (ש"ש"כ פל"ד הגה נב).
ועיי' בשבט הלוי (ח"ח סי' טז)].

ביום טוב

אין כל הבדל בין שבת ליו"ט לענין צרכי חולה שאין בו סכנה, וכל מה שאסור לעשות בשבת אסור לעשות גם ביו"ט.
[שו"ע (סי' תצו סעי' א) ומ"ב (שם ס"ק ה וסי' תקבל ס"ק ה)].
ויש שהתירו ביו"ט במקום שהרפואה מראה תועלתה מיד ובאותו יום עצמו, כלקיחת כדורים להשקטת כאבי ראש וגוף.
[צ"מ"א (ח"ח סי' טו פ"ט"ז) ע"פ הריטב"א (ביצה כב), והשו"ע הני"ל שאסר לא בא לאפקוי כי אם רפואה כזאת שאינה מראה פעולה של רפואה תיכף ורק אחר כך, עיי"שו].

כל דבר שאסור לעשותו ביו"ט

כל דבר שאסור לעשותו ביו"ט ראשון מדרבנן, מותר לעשותו לצורך רפואה ביו"ט שני של גלויות אף עיי' ישראל, אבל לא ביו"ט שני של ר"ה.
[שו"ע (סי' תצו סעי' א) ובמ"ב (שם)].
ועל כן מותר לכל הדעות לקחת תרופות ביו"ט שני גם כשהוא מחמת מיחוש בלבד.
[מ"ב (ס"ק יז)].

לקיחת תרופות רחם המשך טיפול

מי שעל פי פקודת רופא צריך לקחת תרופה למשך כמה ימים כולל שבת, אך אינו בכלל חולה שאין בו סכנה, י"א שאע"פ שהתחיל הטיפול בער"ש אינו רשאי לקחת התרופה בשבת אע"פ שבהפסקת לקיחתה התרופה לא תשפיע.
[דעת תורה (שם על סעי' לו ד"ה ועיי), אג"מ (או"ח ח"ג סי' נג) ואז נדברו (ח"א סי' לא אות ה וח"ד סי' כד)].
וי"א שאם בהפסקת נטילת התרופה תתבטל תועלתה רשאי לקחת.
[נאר לציון (ח"ב פל"ו אות ט)].
ויש שקילים בכל אופן.
[הגרש"ק זצ"ל (ספר החיים י) שכתב קוני' חיי נפש פ"ו ישנות חיים ח"א סי' קנב אות ד בהוספת ס"ל.
וכן לקול החו"א (ש"ש"כ פל"ד הגה עז ודינים והנהגות פ"ט"ו סעי' א), בעל הקהלות יעקב זצ"ל (ארחות רבינו ח"א עמ' קנו אות רטו), הגרשו"א זצ"ל (קובץ תשובות ח"א סי' מ אות ב) והגרני"ק זצ"ל (חוט שני ח"ד עמ' קנב ועמ' ר).
ועיי עוד בצ"מ (ח"ח סי' טו פ"ק אות טו-יז וח"י"ב סי' מה ס"ק ה- ו)].
ולמעשה אם כבר התחיל לקחת וההפסקה תגרום לו נזק או שהרפואה היא רק בשמונה ימים רצופים אשר מוכרח להיות שבת ביניהם, ודאי מותר.
[הגרשו"א זצ"ל (ש"ש"כ פל"ד הגה עז)].

לקיחת תרופה למנוע חולי

אדם בריא שיודע שיש סיכוי שאם לא יקח תרופה וכדו' יהיה חולה, מותר לו לקחת תרופות בשבת.
[הגרשו"א זצ"ל (ש"ש"כ פל"ד אות טז והגהות עז-עז) ואג"מ (או"ח ח"ג סי' נג) וארחות שבת (פ"כ אות קכה).
ועיי באג"מ (ח"ד סי' קכא)].
ואם הוא למנוע מקצת חולי אסור.
[ש"ש"כ (פל"ד אות יח)].

משככי כאבים

יש מי שאומר שתרופות הרגעה שאינם מרפאים כלל אלא באים לשיכוך כאבים או להורדת מתח, מותר לקחתם בשבת.
[צ"מ"א (ח"ח פ"ט"ו סי' טו פ"ט"ו וח"יד סי' א אות ה)].
ויש להחמיר בדבר.
[אז נדברו (ח"א סי' לא אותיות ד - ה ד"ה רכעת) כי אין הבדל בין רפואה לבין להשקט או למנוע כאב].

לצורך כאב גרון

אם יש לו מכא בגרונו (אבל אינו חולה מחמת זה) מותר לאכול או לשתות מאכל או תרכיז עשוי ממאכל בריאים וכדומה ע"מ לרפואתו אבל לקחת תרופה אסור כי אינו בכלל חולה מחמת זה בלבד.
[שו"ע (סי' שכה סעי' לו).
ומש"כ מכא בגרון כ"כ בהלכות קטנות (ח"א סי' קא) ובשבט הלוי (ח"ח סי' מה)].
ולש"י דרביים אפילו אינו עשוי ממאכל בריאים מותר אם יש בזה משום כבוד הבריות, ויעשה כן בצנעה.
[דקיי"ח כ"ה"ב דוחה איסור דרבנן אפי' בקום ועשה.
וכן יוצא מהמהר"ח (כ"ד זרע' לו נטז), ועיי"ש שהתיר משום כבה"ש כע"פ המש"א אסור כבוד שמים כבסומי קלא לקולד התפלה.
והובא בדעת תורה (שם) ובשבט הלוי (ח"ח סי' מה)].

ויטמינים

איסור לא נאמר אף באדם בריא שאינו סובל שום מיחוש אם עושה ע"מ להתחזק [מ"א (סי' שכה ס"ג זמ) ומ"ב (שם)], ולכן אין ליקח כדורי ויטמנים בשבת אלא שאם לוקח את הויטמינים כתחליף למיני מזון הרי זה חשיב כמאכל ומותר.
[הגרשו"א זצ"ל (ש"ש"כ פל"ד אות כז שולחן שלמה אותיות כח וסג ד"ה וכן צ"ע)].
ויש מתיירין אם אינו סובל שום חולשה.
[אג"מ (או"ח ח"ג סי' נד).
ועיי באור לציון (ח"ב פל"ו אות ז) שאף להמ"א הני"ל נראי שויטמינים נחשב כמאכל בריאים, שהרי אנשים בריאים הרגילים לאכול ר"כ בעייתים (טבעונים) אוכלים את זה, ומאכל בריאים שרי בכל אופן, ולכן אף שאוכל אותם כדי לחזק מזגו מותר.
וכן דעת הצ"מ (ח"יד סי' ט)].

ויטמינים למעוברת (למחמירים לעיל)

מעוברת שע"פ דעת הרופא עליה לקחת תרופות או ויטמיני הדרושים לה מפני החשש לבריאותה או לבריאותו של הוולד, צריכה להתייעץ עם הרופא אם היא יכולה לקחתם קודם השבת ומיד לאחריה, אך כאשר אין אפשרות שכזו מותר לה לקחתם אף בשבת.

[הגרשו"א זצ"ל (ש"ש"כ פל"ו אות א)].

ויטמינים למיניקות (למחמירים לעיל)

מיניקות הצריכה ויטמינים לצורך ההנקה, אם השפעתם היא מיידית שיהיה לתינוק חלב לשבת מותר לה לקחתם גם בשבת, אך אם השפעתם כללית שיהיה לה באופן כללי חלב לתינוק, אין לה לקחתם בשבת, אלא קודם השבת ואחריה.
[הגרני"ק זצ"ל (שם עמ' רב אות ב)].

ויטמינים לילדים (למחמירים לעיל)

קטן שעל פי הוראת הרופא צריך לתת לו ויטמינים מדי יום ביומו, מותר ליתנם לו גם בשבת.
[הגרני"ק זצ"ל (חוט שני ח"ד סוף עמ' דר).
וכי"כ שש"כ (פל"ז אות ז) כיון שדניו כחולה שאב"ס].

כדורי שינה

מי שמצטרף הרבה מחוסר שינה, מותר לו לקחת כדורי שינה. (נשי"כ פל"ג אות טו והגה עד). ועיי בשלחן שלמה (ועניי רפואה ח"ב עמי קפא) ובחוט שני (ח"ד עמי קנב).

התפתת השינה

מותר לקחת כדור שינה בשינה או כדור שינה ע"מ להפיק השינה. (הגרני"ק זצ"ל (חוט שני ח"ד עמי קנב אות ג) כיון שאינו מרפא אלא משפיע שיהיה לו מרץ, ולכן לא היו ג"כ בכלל חיוזוק מוגו ומותר, וגם לא דמי למה שאסרו שפשוף שעושים ליליגי כח, דהתם הוא מבטל באמת את עייפותו עד שיחזור להתעייף שוב. ובדרך זה כת בה"ש שבת בשבת (פ"ל אות לח)).

כדורים להרזייה

מותר ליטול בשבת כדורים להרזייה או לדיכוי התאבון, והטעם משום שאין זה בגדר טיפול בחולי. (ארחות שבת פ"ב אות קת). וכן צידד הגרני"ק זצ"ל (שם עמי קנב אות א).

כדורים הורמונליים

עיי מש"כ בענין זה במילי דטהרה שעור השישי.

ריטאלין

מותר לקחת כדורי ריטאלין למי שיש לו צורך בו. (דדמי להפנת שכרות דשרי כמבואר במ"ב ס"ק קכז) משום שהמפקח שכרותו ממנו אין זה רפואה. ובדרך כלל יש בה משום צורך מצוה לריכוז בתפלה וכדו' ומבואר לעיל שיש פוסקים שהתירו גורה זו במקום מצוה. וכמ"כ אם המלצת הרופא אצל לוי (ושמענו שכן דעה הרווחת של הרופאים שעדיף לקחתם כל השבוע ע"מ לשמור על איוון. ויש סבורים שמחמת שלכדור זה יש תופעות לוואי, עדיף בשישי שבת להפסיק). י"ל דשרי לפי המבואר לעיל דלהרבה פוסקים תרופה שיש צורך לקחתה במשך זמן ממושך מותר לקחתה בשבת. ועיי בארחות שבת (ח"ב פ"ב הגה דר)).

קלי צבא

י"א שמותר לקחת כדורי קלי צבא בשבת ע"מ להקל על צום החל ביום ראשון. (עיי בצ"א ח"א ס"ד אות א) משום שכל שאין מרפא שום מחלה ואינו מחזק המגו ומותרו רק לשמור שלא יחלש וכדו' מותר. ואין פסק בעל שו"ת מחוזה איהו (קובץ קול התורה חוברת טא עמ' נט) עיי"ש טעמו. אלא שיש מצריכים לערב אותם במאכל ומשקו המוכן מערב שבת. וי"א שאע"פ שלעשות כן עדיף, מ"מ אם לא עשה בדיעבד רשאי לקחתה. [בעל השבט הלוי (מבית לוי ח"ג עמי נב אות יד). ועיי בשולחן שלמה (שם הגה על ס"ק א). ועיי בשמעתא עמיקתא גליון תל"ז].

שתיית ממתנים להנעת הקול

מותר לאכול שרפים מתוקים ולגמוע ביצה חיה כדי להנעים הקול כי לאו לרפואה הוא ועל כן לא שייך לגורו בזה משום שחיקת סממנים. (שו"ע ס"י שכח סעי' לח) ומ"ב ס"ק קכב). וע"כ מותר להשתמש בתרכיזים למיניהם לשפר הקול או למנוע צרידות קול הנגרמת מהליחות שברגל. (שעט"ח ח"ה ס"י פג), והדיון על א"א א"א אינן עשויים במאכל בריאים. (שו"ע שם). וביאר המ"ב ס"ק קכ) ע"פ המ"א שכי"א אם לא בא לחזק מוגו, אבל אם מחזק מוגו אסור אע"פ שאינו חולה. ועיי בערוה"ש (אות מה) שלדעתו גם השו"ע מודה לדברי המ"א בזה).

ט י פ ו ל י ם

עשיית פעולה לצורך רפואה (פיזיותרפיה וכדו')

עיי רק לקיחת תרופות אסור חז"ל, אלא אין פעולות שיש בהם משום חשש שיש יבוא לדי שחיקת סממנים אסורות משום גורה זו. ועיי בשבת (קמז) דאמרו "איין מתעמלין בשבת". וכן פסק הרמב"ם (פכ"א הכ"ח), וביאר דהיינו שדורסין על גופו בכח עד שייגע ויזיע, או שיהלך עד שייגע ויזיע. וכן פסק השו"ע (סעי' מג). (דוקא אם שייך להגיע לתוצאת פעולה זו גם ע"י סממנים. אבל פעולה שאין לה שייכות לשחיקת סממנים כלל לא גזרו בה חז"ל. (שו"ע סעי' מג), ט"ז ס"ק קכח) ומ"ב ס"ק קכז).

התעמלות ותרגילי כושר

אין להתעמל בשבת ואף לעסוק במכשירי כושר, וגם אין לעשות תרגילים בכלי קפיצי לשם חיזוק פשוט לדי, הגוף, אבל מותר לעשות תרגילים פשוטים ביד, ואף בכלים פשוטים המיוחסים ליד, וגם אם הוא עושה כן כדי לסלק כאבים או למעטם. (עיי במ"ב ס"י שכו ס"ק ז), (בה"ל ס"י שכח סעי' מב ד"ה כד), ובשעה"צ (שם אות צז) שנקט ששפשוף שעושים ליליגי כח כדי להשיב כחן ולבטל מהם עייפותן מסתפק בשי"ג אם דבר זה דומה לרפואה ואסור או לא, אך לפי מה שכתב המ"א בסקמ"ג דאפילו בריא מגורא אם עושה שום רפואה כדי לחזק מוגו אסור גם בזה אין להקל, ע"כ. ומבואר דדוקא כשעושה כח אסור. וכן נקטו בש"כ (פ"ל"ד אות כ) ובת"ח ס"ד ד ח"י"ב ס"י מה). ועיי בחוט שני (ח"ד עמי קנב ועמ' רכא אות ג). ובאר לציון (ח"ב פ"ו) וכן פסק א"א אינו מתכוין להזיע אלא לשמור על כושר גופני, אין שאת ועמל ע"י כלים כגון קפיצים ומשקלות מותר).

הליכה בשבתו והליכה בשבת

מותר לעשות הליכה בשבת אפילו אם כוונתו להתעמל ולהתחמם משום רפואה כיון שלא ניכר שעושה כן לרפואה, אבל אסור לרוץ כדי שיתחמם לרפואה כיון שהדבר ניכר. (מ"ב ס"י שא ס"ק ז ושעה"צ אות ט). ויש מי שהחמיר אפילו בטלול אם כוונתו להתעמל לרפואה. (מ"ב ס"ק) בשם א"ר, וכתב עליו שאף דראיתו מהתוספתא אינה מוכרחת להמעיין, אמנם ברמב"ם (פכ"א הכ"ח) משמע צצת כוונתה, ע"כ. ועיי עוד במ"ב (שם ס"ק קל).

לצורך חולה שאב"ם

מותר לחולה שאב"ם או במקום שכנת אבר להתעמל, לעשות פיזיותרפיה וכדו' אם זהו רפואתו, ואפילו אם יש צורך בשימוש במשקולות כדי לחזק את השרירים מותר. (הגרשו"א זצ"ל (שנמ"א ס"י שכח ס"ק ז) ושש"כ פ"ה הגה צח) ונשמט שבת (ס"י שכו סוף אות רט).

חיטוי פצע

מותר לתת נוזל חיטוי על פצע של ילד כדי למנוע זיהום הפצע וכדי לרפאותו (ויש לשפוך החומר על גוף התינוק וימרח אותו מיד אפי' ע"י צמר גפן שנחשל ונדחס מער"ש, אבל לא לשפוך החומר על צמר גפן כדי למורחו על גוף התינוק). (נשי"כ פ"ז אות ח). וכמו כן מותר לשטוף הפצע ולפזר עליו אבקה רפואית כגון דרמאטול, כדי לעצור הזדמון, וכן מותר לחבוש פצע על מנת למנוע זיהומה, וליתן עליו משחה בלי למרחה. (נשי"כ פ"ז אות י).

לחיצה על מכה שלא תתנפה

אדם שנפל וחושש שמא מקום המכה יתנפח, מותר ללחוץ בסכין וכיוצא בזה כדי למנוע ההתנפחות. (מ"ב ס"י שכח ס"ק קמז). וכן מותר ליתן קרח במקום המכה לצורך זה. (הגרשו"א זצ"ל (שש"כ מילואים פ"ה הגה פז) הגרני"ק זצ"ל (שם עמי רכז ד"ה במקום). ועיי בארחות שבת (פ"ב הגה רסח) שאסור להשתמש לצורך זה במריחת מרגרינה).

קידור מכה או פצע

במקרה של נקע או צביטה שם כאב חזק, או במקרה של דלקת כגון דלקת ורידים הגורמת לכאב חזק, מותר להניח שקית עם קרח על מקום הכאב (ובאדם גדול הדיון כן דוקא אם נחלש כל גופו מחמת ששקית) ויש לסגור השקית באמצעות גומי וכדו' כדי להימנע מקשיחת השקית. ובמקום שאין אפשרות להשתמש בקרח, ישם על המקום רטיה רטובה (קומפרס) עשויה מחומר סינטטי. ואם אין לו רטיה סינטטית, מותר לשים רטיית בד שהורטבה מבע"י. ואם אין לו מטלית רטובה, מותר להכניס רטיה יבשה בתוך משקים מבע"ל (ואין לצבוע מים בשבת לשם כך). ואם גם אין לו משקים צבועים, יתן מטלית נקיה מעל כלכלן במקום המתאים בגוף החולה וירטיבנה שם. ורק אם א"א לעשות כן מותר להרטיב מטלית נקיה לגמרי במים נקיים, ויזהר שלא לסחוט המטלית (ואם היא רטובה מדי, והורטבה במים צבועים, מותר לסחטה בתוך כיוור או ע"י הרצפה, אבל לא לתוך כלי). (נשי"כ פ"ז אות יט).

גירוי בעור

חולה שאב"ם מותר לשים משחה לצורך רפואתו כשדוחק מתוך השפופרת ואינו ממרח כלל. או ע"י טפטוף באצבע בלי מרוח (וכמ"כ יכול לתת המשחה ללא למורחה ולהניח עליה תחבושת שהמשחה תמרח מאליה) (נשי"כ פ"ד הגה טו). ואם אפשר יעשה שינוי הליכה שלא יבוא לידי מירות. (עיי בחזו"א ס"י נב ס"ק טו). וכן נקט בשבט הלוי (ח"ה ס"י לא אות ג ח"ד ס"י לט), ועיי"ש שכתב דאף שלהראש נפקס בסי רג"ב יש איסור בהנחת קילור עבה גם בלי מריחה משום גזירה דשחיקת סממנין או גזירת מרחה, התם מניח על המכה כבר דבר שנתמרח על הקילור משא"כ הכא. ואע"פ שבסי ש"י"ד לענין הנחה בנקב גזירין אפי' בהנחה בלא מירות, היינו במקום שאין מתירין גזירת שחיקת סממנין, אבל לצורך תינוק קטן שהוא בגדר חולה שאב"ם, וכמ"ש אין יש לו יסורים ע"י האדמת העור והבשר ולפעמים עד כדי ירידת דם מהפצעים פשיטא בדלא מרוח וע"י שינוי נפקס בסי רג"ב יש איסור בהנחת קילור עבה גם בלי מריחה משום גזירה הכנת אוכל, מי"מ שאר טעמים להקל שרי. וכן דעת הגרני"ק זצ"ל (חוט שני ח"ד עמי ר"ד שעה"צ ס"ק שעה) במקום חולי וכתב דאם יכול לשנות צריך לשנות שלא יגיע למירות. ויש מתיירים ע"כ"פ במקום חולי שאב"ם, למרוח משחה ללא שינוי, באופן שהמשחה נבלעת בגוף לגמרי. (עיי במ"א (ס"א שטו ס"ד) שנקט דהי"כ שרופא שהדבר יבלע בקרקע אין בו משום מרחה. וכן פסק המ"ב (ס"ק מט). ועיי בדעת תורה למהרש"ם (ס"י שכח סעי' כז) שהתיר במקום חולי שאב"ם למרוח משחה באופן זה. וכן נקטו המנח"י (ח"ז ס"י ב) והגרשו"א זצ"ל (שש"כ פ"ז הגה טד). ועיי מש"כ בזה בשמעתא עמיקתא גליון תל"ז).

לצורך תינוק או קטן

מותר לסוך תינוק או קטן בשמן, שהוא בכלל חולה שאב"ם ואפילו באותם מקומות בגופו שיש בהם גירוי עור (שבגדול אסור לעשות כן מחמת איסור רפואה, עיי בסימן שכי"ז). והוא הדיון שמותר לתת משחה (ללא מריחה) ולשים עליה תחבושת או טיטול (והמשחה תמרח מאליה), דבכה"ח הוי מירוח כלאחר יד. (נשי"כ פ"ז אות יד והגה ט), ועיי"ש שכתב עוד טעמים להתיר בזה. ועיי בזה בשמעתא עמיקתא גליון קפ"ז). ועיי עוד לעיל.

יובש בידים

אסור לסוך בשמן או חומר אחר (אפילו אין בהם משום מרחה) על עור יבש וסדוק (כגון שפתים, עור הידים וכדו'). [כן יוצא מדברי המ"ב (ס"י שכו ס"ק ד)]. ומ"מ ניתן לשפוך שמן וכדו' על הגוף במקום שאינו יבש על מנת שהשמן יזל למקום היבש. [קצות השלחן (ס"ו קלו ס"ק ב) ע"פ השו"ע (ס"י שכח סעי' כב) ושש"כ (פ"ד אות יב)]. ועיי באז נדברו (ח"ד ס"ד)]. ואם העור אינו סדוק אלא מרגיש יבש גירוי בידיו או בשאר גופו שמצרכו לחיכוך בבשר, ואם יסוך שמן יעביד ממנו את הגירוי, מותר לסוך עליו שמן. [קצות השלחן (שם) ושש"כ (שם)].

התיבת משיחה בעין

מותר לתת משחה לתוך העין על מנת לטפל בדלקת וכדומה. ויזהר שלא למורחה בידו, אלא יתננה על העין על ידי לחיצה בשפופרת, ולאחר מכן יעצום העיניים, ותמרח המשחה מאליה. (עיי מש"כ בזה בהגה הקודמת וה"ה בידיון זה, דהרי מריחה זו היא בשינוי).

מכשיר אדים המים

במכשיר אדים חמים מתחממים ומתבשלים בו ועל ידי כך עולים אדים. ועל כן ניתן להשתמש בו על ידי הרתחת המים מבעוד יום והשארתם על גבי האש, ויפעיל המכשיר לפני כניסת השבת. (נשי"כ פ"ז אות טו). ואם הוא מכיל מים לשעות מועטות בלבד וא"א להוסיף מים למכשיר מבלי להפסיק פעולתו, יחבר המכשיר מבעוד יום לשעון שבת אשר יפסיק את פעולת המכשיר מדי פעם, ויסיף מים מדוד השבת על גבי האש בשעת הפסק הזרם, לפני שעוון השבת ישוב להפעיל את המכשיר. (נשי"כ שם). ואם לא הכין כל זאת בטרם מועד, מותר לבקש מגוי שיתן בו מים בשבת, אם הוא לצורך חולה שאין בו סכנה, או קטן שדינו כחולה שאב"ם. ואם יש חשש פקו"נ רשאי להפעילו אף על ידי עצמו, ואם אפשר יעשה כן בשינוי. (נשי"כ שם).

מכשיר אדים קרים

במכשיר אדים קרים אין המים מתחממים ומתבשלים בו ועל ידי כך עולים אדים. ועל כן ניתן להשתמש בו על ידי הרתחת המים מבעוד יום והשארתם על גבי האש, ויפעיל המכשיר לפני כניסת השבת. (נשי"כ פ"ז אות טו). ואם הוא מכיל מים לשעות מועטות בלבד וא"א להוסיף מים למכשיר מבלי להפסיק פעולתו, יחבר המכשיר מבעוד יום לשעון שבת אשר יפסיק את פעולת המכשיר מדי פעם, ויסיף מים מדוד השבת על גבי האש בשעת הפסק הזרם, לפני שעוון השבת ישוב להפעיל את המכשיר. (נשי"כ שם). ואם לא הכין כל זאת בטרם מועד, מותר לבקש מגוי שיתן בו מים בשבת, אם הוא לצורך חולה שאין בו סכנה, או קטן שדינו כחולה שאב"ם. ואם יש חשש פקו"נ רשאי להפעילו אף על ידי עצמו, ואם אפשר יעשה כן בשינוי. (נשי"כ שם).

מדידת חום

מותר למדוד חום בשבת באמצעות מד חום כספית. (עיי בשו"ע (ס"י ש"ו סעי' ז) ובמ"ב ס"ק לו). וכן דעת הגרשו"א זצ"ל (שש"כ פ"מ הגה ג). אולם אין להשתמש לצורך זה במד חום חשמלי או דיגיטלי. וכן אין להשתמש במד חום שמכח חום הגוף מופיעות עליו אותיות או מספרים, מחשש ע"מ"כ כותב. (ארחות שבת (ח"ב פ"ב אות קסו). ומ"מ אם אין בידו להשיג מד חום רגיל וצריך לדעת רמת החום ילכת לטפל בחולה נראה שמותר להשתמש בו כי אינו אלא כתב שאינו מתקיים שלא כדרך כתיבה כמו שבארנו בגליון תי"ד דבכה"ח חשיב מלאכה כלאח"י וידליקנו ע"י עכו"ם או קטן ואם א"א יעשה בעצמו בשינוי. אולם באופן שהאותיות נכרות כבר לפני השימוש, אלא שהם מתחזקות במגע על האדם, ולאחר זמן חוזרות למצבם הראשון, מותר להשתמש במד חום בשבת. וכמו כן מותר להשתמש בגלאי חום שעל ידי שינוי בדרגת החום משתנה בו הצבע. (נשי"כ פ"מ אות ב).

הוצאת קיץ

קוץ התחוב בבשר האדם, יש להזהר לכתחלה להוציאו באופן שלא יצא דם. אמנם אם שכח אפשר להוציאו ללא הוצאת דם, במקום צער, מותר להוציאו אף באופן זה. (עיי במ"ב ס"י שכח ס"ק פח) ושעה"צ (אות ט). וכ"כ הארחות שבת (פ"ב אות קצו).

צפורץ שפירשה רובה

צפורץ שפירשה רובה והיא קרובה להתקן, אם הדבר מצער או עלול לצער, מותר להסירה ביד או בשיניים, אבל לא בכלל. ויזהר ליטול הצפורץ באופן שלא יהיה פסיק רישא הוצאת הדם. (שו"ע ס"י שכח סעי' לא) ושש"כ (פ"ד אות ט).

טיפול בתולעים

הסובל מתולעים כגון בפי הטבעת, יש להתיר להסירם ממנו מחמת הצער. (נשי"כ פ"ז אות י).

פלטת ליישור שיניים

מותר להשתמש בשבת בפלטת ליישור שיניים. (הגרשו"א זצ"ל (שש"כ פ"ד הגה קיט), הגרני"ק זצ"ל (שם עמי קנא אות א) ושש"כ (פ"ד אות טט)).

מכשיר לגמילה מהרטובה

מכשיר המיועד לגמילה מהרטבת לילה, הפועל ע"י צלצול או רטט המעוררים את הילד בתחילת ההרטבה וע"י כך הוא נמנע מלרטיב. מותר להשתמש בו בשבת, אך אסור לגדול לגרום להפסקת הצלצול. (נשי"כ פ"ז אות ט). ונראה שחקטן רשאי לכתוב הצלצול אם הרעש לא נותן לו לשון כי להרבה פוסקים כיובי הצלצול אינו אלא איסור דרבנן, ובכה"ג אין לחוש משום ספיה כי אין אביו מצוהו אלא שעושה ע"ד עצמו, וגם אם מצוהו כיון שהוי לצורך הקטן ליכא משום ספיה כמבואר בה"ל (ס"י שמג ד"ה מד"ס) ובמ"ב (שם ס"ק א). ואף אם הגיע לגיל חינוך נמי ככה"ג אין לחוש כיון שהוא לצרכו לא חששו משום חינוך כדמוכח מסתימת חו"ב בה"ל (שם). וכן מבואר ברי"ן (ומא א' ויזמא א' בר"פ ס"ד"ה יוה"כ), בשער המלך (שביעי פ"א הי"ה) ובר"י"ד (שם אות ה). ועיי מש"כ בזה בשמעתא עמיקתא גליון ר"ז.

איסור הומר לצורך בדיקה אחר שבת

מי שצריך לעשות בדיקת שתן שיאסוף במשך יממה שלמה, וקשה לו לעשות זאת ביום אחר בשבוע, מותר לאסוף את השתן של יום שבת. (נשי"כ פ"ז אות כא). ועיי"ש בהגה בשם הגרשו"א זצ"ל דאין ככה"ג משום טלטול מוקצה, עיי"ש הטעם. ועיי בכל זה באורך בשמעתא עמיקתא גליון רס"ד].

המידע הרפואי שבגליון זה הינו מידע כללי בלבד ואינו מהווה תחליף ליעוץ רפואי

ניתן להאזין לשיעורי הלכה בשמעתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון - טל': 6761 *יש להקיש 3-3-1 שלוחה 65

ניתן לתרום דרך "נדרים פלוס" - יש להקיש: 1. קופות נוספות 2. הניכי ישיבות רמות ב' 3. גליון שמעתא עמיקתא

הגליון נתרם בעילום שם להצלחת התורם ומשפחתו - לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503

© שמעתא עמיקתא - להפצת הגליון במקום מוגריכם או לימודכם נא לשלוח בקשה לדוא"ל: Amikta571@gmail.com

